

ZMIANY W ZAKRESIE PREZENTACJI KOSZTÓW W SPRAWOZDANIU FINANSOWYM MIKRO, MAŁYCH I ŚREDNICH PODMIOTÓW A ZARZĄDZANIE WARTOŚCIĄ PRZEDSIĘBIORSTWA

Ewa Maćkowiak

Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach
Wydział Finansów i Ubezpieczeń

Streszczenie: Zarządzanie wartością przedsiębiorstwa charakterystyczne jest dla dużych firm, które dysponują odpowiednim zapleczem w postaci działów finansowych zajmujących się wdrażaniem odpowiednich procedur mających na celu pomnażanie wartości dla właścicieli.

Tymczasem sektor mikro, małych i średnich przedsiębiorstw stanowi dominującą grupę podmiotów funkcjonujących w gospodarce europejskiej. W państwach członkowskich Unii Europejskiej działalność gospodarczą prowadzi prawie 2,6 mln przedsiębiorców. Małe i średnie przedsiębiorstwa stanowią 99,8% ogólnej liczby przedsiębiorstw niefinansowych (Biernat 2015, s. 7). Dominują firmy będące mikroprzedsiębiorstwami (92,4%), małe firmy stanowią 6,4%, natomiast średnie stanowią 1%.

Wprowadzając system zarządzania wartością firmy w mikro, małym i średnim przedsiębiorstwie, wskazać należy trzy elementy: kapitał obrotowy i całkowite finansowanie, zysk operacyjny po opodatkowaniu oraz wolne przepływy pieniężne. Podstawowym źródłem informacji wykorzystywanych do pozyskania informacji będzie sprawozdanie finansowe. Niestety zapisy nowelizacji ustawy o rachunkowości w zakresie uproszczeń dla mikro, małych i średnich podmiotów powodują, że dane zawarte w sprawozdaniu finansowym są niewystarczające.

Celem artykułu jest zaprezentowanie uproszczeń związanych z nowelizacją ustawy o rachunkowości w odniesieniu do małych i średnich przedsiębiorstw. Równorzędnym celem jest wskazanie, w jaki sposób należy rozszerzyć informacje zawarte w sprawozdaniu finansowym, aby mogło ono być podstawą do zarządzania wartością przedsiębiorstwa.

Słowa kluczowe: kapitał obrotowy, wolne przepływy pieniężne, sprawozdanie finansowe, zarządzanie wartością przedsiębiorstwa, zysk operacyjny netto po opodatkowaniu

DOI: 10.17512/znpcz.2018.2.16

Wprowadzenie

W krajach Europy Zachodniej pierwszą próbę stworzenia definicji małej, średniej i dużej firmy podjęto w 1971 roku w Wielkiej Brytanii, w opublikowanym raporcie Boltana. W raporcie tym dokonano klasyfikacji małych firm, określając najważniejsze cechy charakterystyczne, takie jak: wpływ na rynek (niewielki udział w rynku przekładający się na brak możliwości regulowania cen czy też podaży), niezależność (firma nie tworzy części większego przedsiębiorstwa) oraz

osobisty wpływ właścicieli na wszystkie ważne decyzje podejmowane w firmie¹. Raport zaważał małe i średnie przedsiębiorstwa do tych, które kierowane są osobiście przez właściciela. Wskazano jednocześnie, iż niewielka decentralizacja uprawnień do podejmowania ważnych decyzji pojawia się wraz ze wzrostem zatrudnienia (Atkinson, Meager 1994). Z tego też powodu kryteria jakościowe zostały rozszerzone o kryteria ilościowe.

Tabela 1. Kryterium ilościowe przyjęte dla małych firm w Raporcie Boltona

Rodzaj przemysłu	Kryteria ilościowe
Przemysł przetwórczy	Limit zatrudnienia 20 osób
Przemysł budowlany	Limit zatrudnienia do 25 pracowników
Handel detaliczny	Limit rocznego obrotu nieprzekraczający 50 000 funtów brytyjskich
Transport drogowy	Limit posiadania do 6 pojazdów

Źródło: Opracowanie własne na podstawie (Bolton 1971, ustęp 13, s. 19)

Wbrew oczekiwaniom opublikowanie Raportu Boltona nie rozpoczęło jednak procesu ujednoczenia klasyfikacji małych i średnich podmiotów w krajach Unii Europejskiej. Dlatego też 14 marca 2012 r. wprowadzona została nowa Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/6/UE w sprawie rocznych sprawozdań finansowych niektórych rodzajów spółek w odniesieniu do mikropodmiotów. Dyrektywa ta zmieniała Czwartą Dyrektywę w zakresie mniejszych podmiotów. Natomiast wprowadzona w lipcu 2013 roku Dyrektywa nr 2013/34/UE była efektem przeprowadzonych prac, zastępując jednocześnie Czwartą i Siódmą Dyrektywę.

Kluczowy wśród przepisów dyrektywy jest art. 36, zatytułowany *Zwolnienia dla mikrojednostek*. Wyrażono w nim m.in. postulat, aby państwa członkowskie zwolniły mikrojednostki z któregośkolwiek lub ze wszystkich z poniższych wymogów (Osikowicz 2015, s. 161; Maćkowiak 2017, s. 374):

- obowiązku przedstawiania „rozliczeń międzyokresowych czynnych” oraz „rozliczeń międzyokresowych kosztów i przychodów”;
- obowiązku sporządzania informacji dodatkowej do sprawozdania finansowego, pod warunkiem że niektóre informacje zostaną ujawnione w przypisie do bilansu;
- obowiązku sporządzania sprawozdania z działalności, pod warunkiem że informacje wymagane zostaną ujawnione w informacji dodatkowej do sprawozdania finansowego lub w przypisie do bilansu;
- obowiązku ogłaszania rocznych sprawozdań finansowych, pod warunkiem że informacje bilansowe zawarte w tych sprawozdaniach będą należycie przedkładane zgodnie z przepisami prawa krajowego co najmniej jednemu właściwemu organowi wyznaczonemu przez dane państwo członkowskie.

¹ Wyjątek stanowią te firmy, które działają w tak zwanej niszy rynkowej.

Ponadto państwa członkowskie mogą zezwolić mikrojednostkom, by sporządzały jedynie skrócony bilans oraz rachunek zysków i strat według określonych wzorów. Dodatkowo wyłączono również wycenę instrumentów finansowych według wartości godziwej.

W ślad za zmianami zawartymi w dyrektywie Unii Europejskiej w Polsce zostały opracowane zmiany ustawy o rachunkowości, które miały na celu wdrożenie postanowień zawartych w nowej dyrektywie. W dniu 5 września 2014 r. weszła w życie Ustawa z dnia 11 lipca 2014 r. o zmianie ustawy o rachunkowości (Dz.U. 2014 poz. 1100). Zasadniczą zmianą było wprowadzenie ustawowego pojęcia „jednostki mikro” oraz określenie odrębnych cech rachunkowości tych jednostek.

W tym miejscu należy zwrócić uwagę, iż definicja mikroprzedsiębiorstw zawarta w ustawie o rachunkowości nie pokrywa się z definicją mikroprzedsiębiorcy zawartą w ustawie z 2004 roku o swobodzie działalności. O ile w ustawie o swobodzie działalności klasyfikacja mikropodmiotów odbywa się tylko przy pomocy kryterium ilościowego, o tyle definicja zawarta w ustawie o rachunkowości jest bardziej skomplikowana. Częściowym uzasadnieniem odrębnej definicji jednostki mikro w stosunku do definicji mikroprzedsiębiorcy jest fakt, że rachunkowość jest systemem informacyjnym stosowanym również przez te jednostki, które nie są przedsiębiorcami.

Podsumowując definicję mikropodmiotów, jednostki te zostały opisane jako (Nowak 2015, s. 1008):

- zatrudniające niewielu pracowników,
- zarządzane najczęściej przez właścicieli,
- wykazujące niski lub średni poziom przychodów i aktywów,
- nieposiadające inwestycji w jednostkach zależnych, stowarzyszonych i wspólnych przedsięwzięciach,
- nieposiadające i nie emitujące złożonych instrumentów finansowych,
- nieemitujące akcji lub opcji na akcje.

Zmiany w zakresie sprawozdawczości finansowej MŚP

Dokonując klasyfikacji jednostek z punktu widzenia wielkości i obowiązku sprawozdawczego, można wyróżnić (Tkocz-Wolny 2015, s. 149):

- jednostki, których sprawozdanie finansowe podlega corocznemu badaniu przez biegłego rewidenta,
- jednostki, których sprawozdanie finansowe nie podlega corocznemu badaniu przez biegłego rewidenta,
- małe jednostki,
- mikrojednostki.

W zależności od tego, do której grupy zakwalifikowany zostanie podmiot, taki zakres informacji ujawniany jest w sprawozdaniu finansowym. Zgodnie z ustawą o rachunkowości jednostki sektora małych i średnich przedsiębiorstw, czyli te spółki, które nie podlegają obowiązkowemu badaniu przez biegłego rewidenta, mają obowiązek sporządzania sprawozdania finansowego składającego się z:

- bilansu,
- rachunku zysków i strat,
- informacji dodatkowej.

Przedsiębiorstwa, których formą organizacyjną jest spółka z ograniczoną odpowiedzialnością, spółka komandytowo-akcyjna, sporządzają także sprawozdanie z działalności jednostki (por.: Kiziukiewicz, Sawicki 2012, s. 237).

Mikro i małe firmy mogą sporządzać uproszczone sprawozdanie finansowe. Uproszczenie to polega na zamieszczeniu w sprawozdaniu finansowym jedynie pozycji oznaczonych we wzorze dużymi literami i cyframi rzymskimi.

Wprowadzone nowelizacją ustawy o rachunkowości uproszczenia nie odnoszą się tylko do sprawozdawczości finansowej, ale również do całej rachunkowości.

Uproszczenie powyższe ująć można w trzech obszarach:

- sprawozdawczości finansowej,
- zasad wyceny,
- zwolnienia ze stosowania niektórych przepisów.

Uproszczona rachunkowość dla jednostek mikro dotyczy metod wyceny aktywów i pasywów, ale również formy sprawozdania finansowego. W zakresie wyceny składników majątku i źródeł finansowania największe znaczenie ma art. 28a, który stanowi, że jednostki mikro nie wyceniają aktywów i pasywów według wartości godziwej i skorygowanej ceny nabycia. Zatem w myśl art. 28 mikrojednostki stosować mają zasadę wartości historycznej. W świetle tej metody aktywa wyceniane są w rzeczywistości ponoszonych na ich nabycie lub wytworzenie kosztach. Metoda ta jest konsekwencją zastosowania zasady ostrożnej wyceny.

Ustawa o rachunkowości wskazuje, iż większość składników aktywów wycenia się w oparciu o koszt historyczny. W przypadku wartości niematerialnych i prawnych oraz rzeczowych aktywów trwałych, z wyłączeniem gruntów, wartość początkową koryguje się o odpisy amortyzacyjne oraz ewentualne odpisy z tytułu trwałej utraty wartości. Podstawową cechą wyceny w oparciu o koszt historyczny jest brak możliwości przeszacowania wartości aktywów powyżej ceny nabycia. Wycena w oparciu o koszt historyczny przewiduje odpisy aktualizujące, ale tylko takie, które wskazują na utratę wartości.

Z kolei MSR 16 określa koszt historyczny jako ekwiwalent ceny określonej w środkach pieniężnych. Ten ekwiwalent jest ustalony w dniu ujęcia danego składnika aktywów w księgach rachunkowych. Jeśli więc zapłata jest faktycznie odroczone w czasie, wówczas koszt historyczny to nie wartość należna sprzedającemu, ale ekwiwalent określony w środkach pieniężnych.

Międzynarodowy Standard Rachunkowości dla Mniejszych Jednostek definiuje koszt historyczny jako kwotę zapłaconych środków pieniężnych lub ich ekwiwalentów albo wartość godziwą zapłaty przekazanej w celu nabycia składników aktywów na dzień jego nabycia. Z kolei w zakresie zobowiązań będzie to kwota wymagająca zapłaty (Kiziukiewicz, Sawicki 2012, s. 237).

Uproszczenie metod wyceny aktywów i pasywów nie zostało ujednoczone w ramach ogółu jednostek mikro. I tak osobno potraktowano jednostki niebędące przedsiębiorcami, ponieważ obowiązuje je art. 7 ust. 2a, który zezwala na rezygnację z zachowania zasady ostrożności przy wycenie poszczególnych składników bilansu.

Kolejne uproszczenie, dopuszczone ustawą o rachunkowości, dotyczy wszystkich jednostek mikro. Na podstawie art. 48 ust. 3 jednostki mogą nie sporządzać informacji dodatkowej, pod warunkiem że przedstawią odpowiednie informacje uzupełniające do bilansu.

Tabela 2. Wzór bilansu dla małej jednostki według ustawy o rachunkowości

<p>A. Aktywa trwałe</p> <p>I. WNiP</p> <p>II. Rzeczowe aktywa trwałe</p> <ul style="list-style-type: none"> - środki trwałe - środki trwałe w budowie <p>III. Należności długoterminowe</p> <p>IV. Inwestycje długoterminowe</p> <ul style="list-style-type: none"> - nieruchomości - DAF <p>V. Długoterminowe rozliczenia międzyokresowe</p>	<p>A. Kapitał własny</p> <p>I. Kapitał podstawowy</p> <p>II. Kapitał zapasowy</p> <p>III. Kapitał z aktualizacji wyceny</p> <p>IV. Pozostałe kapitały rezerwowe</p> <p>V. Zysk z lat ubiegłych</p> <p>VI. Zysk netto</p> <p>VII. Odpisy zysku netto w ciągu roku obrotowego</p>
<p>B. Aktywa obrotowe</p> <p>I. Zapasy</p> <p>II. Należności krótkoterminowe</p> <ul style="list-style-type: none"> - do 12 m-cy - powyżej 12 m-cy <p>III. Inwestycje krótkoterminowe</p> <ul style="list-style-type: none"> - KAF - środki pieniężne 	<p>B. Zobowiązania i rezerwy na zobowiązania</p> <p>I. Rezerwy na zobowiązania</p> <p>II. Zobowiązania długoterminowe</p> <ul style="list-style-type: none"> - z tytułu kredytów <p>III. Zobowiązania krótkoterminowe</p> <ul style="list-style-type: none"> - z tytułu kredytów - z tytułu dostaw do 12 m-cy - z tytułu dostaw powyżej 12 m-cy - fundusz specjalny <p>IV. Rozliczenie międzyokresowe</p>
A. Należne wpłaty na poczet kapitału	
B. Udziały własne	

Źródło: Opracowanie własne

Propozycję rachunku zysków i strat dla małego przedsiębiorstwa przedstawiono w poniższej Tabeli 3.

Tabela 3. Rachunek zysków i strat dla małych jednostek

A.	Przychody ze sprzedaży produktów, materiałów, towarów
B.	Koszty sprzedaży produktów, materiałów, towarów
C.	Koszty sprzedaży
D.	Koszty zarządu
E.	Wynik finansowy na sprzedaży
F.	Pozostałe przychody operacyjne
G.	Pozostałe koszty operacyjne
H.	Przychody finansowe <ol style="list-style-type: none"> 1. Dywidendy 2. Odsetki 3. Zysk z tyt. rozchodu aktywów finansowych 4. Aktualizacja wartości aktywów finansowych
I.	Koszty finansowe <ol style="list-style-type: none"> 1. Odsetki 2. Strata z tytułu rozchodu aktywów finansowych 3. Aktualizacja wartości aktywów finansowych
J.	Zysk brutto
K.	Podatek dochodowy
L.	Zysk netto

Źródło: Opracowanie własne

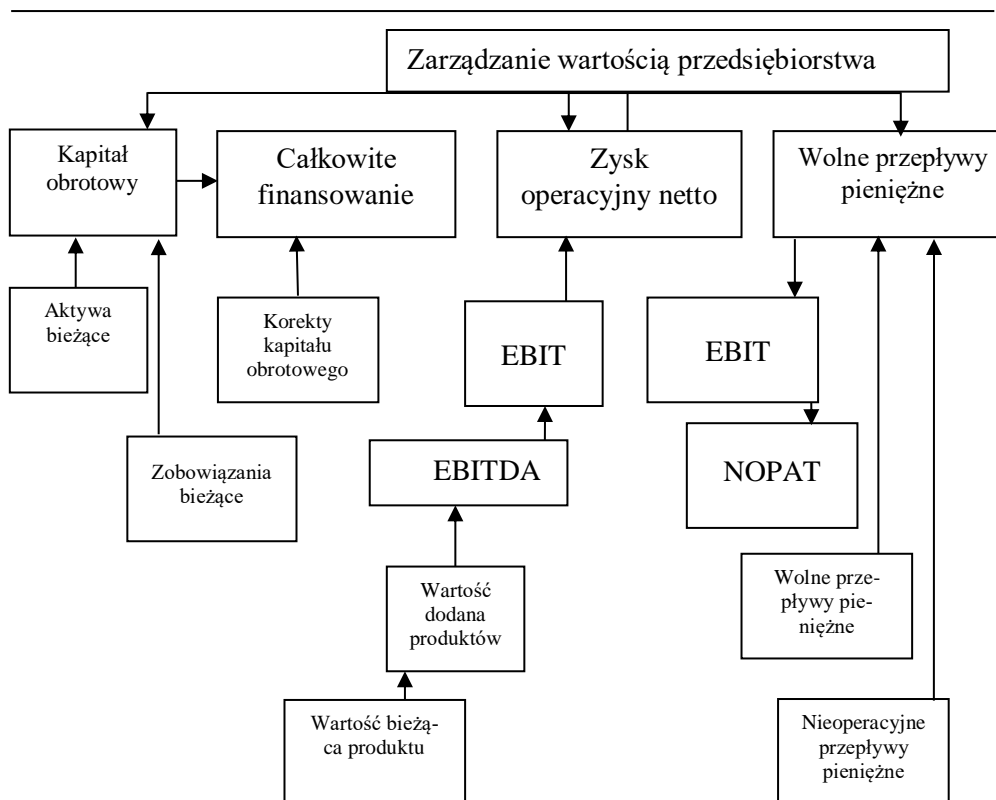
Jednostki mikro mogą skorzystać z dodatkowych uproszczeń z zakresie sprawozdawczości finansowej. Mogą one sporządzać skróconą wersję sprawozdania finansowego, korzystając ze zwolnienia z obowiązku sporządzania informacji dodatkowej z rocznego sprawozdania z działalności.

Sprawozdanie finansowe stanowi główne źródło informacji dla szerokiego grona odbiorców. Szczególne znaczenie ma dla inwestorów, banków oraz innych dostawców kapitału czy też instytucji państwowych. Mimo że pojęcie wiarygodności informacji nie zostało w literaturze przedmiotu zdefiniowane (Kuzior, Pfaff, Poniatowska, Równińska 2014, s. 117), to jednak realizacja wiernej prezentacji sprawozdania finansowego następuje poprzez: wierne odzwierciedlenie transakcji i zdarzeń, przedstawienie ich z zachowaniem zasad kompletności, neutralności i bezbłędności.

Niewątpliwie przejście na nowy model sprawozdawczości utrudni nie tylko analizę, ale również dostęp do kapitału.

Zarządzanie wartością w MŚP

Zarządzanie wartością małego i średniego przedsiębiorstwa obejmuje trzy filary. Pierwszy element stanowi zarządzanie kapitałem obrotowym i całkowitym finansowaniem, drugi element dotyczy zysku operacyjnego przed opodatkowaniem, natomiast trzeci element dotyczy zarządzania gotówką. Podstawę stanowią tutaj przede wszystkim informacje zawarte w sprawozdaniu finansowym.

Rysunek 1. Zarządzanie wartością małego i średniego przedsiębiorstwa

Źródło: Opracowanie własne

Zarządzanie kapitałem obrotowym pozwala na ocenę generowanej gotówki, zysku i ryzyka utraty płynności finansowej (Flanagan 2005, s. 26). Odpowiednio dobrana strategia zarządzania kapitałem obrotowym będzie mogła zredukować koszty w poszczególnych obszarach wpływających właśnie na kapitał obrotowy (Zimon 2014, s. 407).

Zysk księgowy nie może stanowić podstawowego kryterium oceny efektywności pracy ani też nie może być miernikiem realizacji celu przedsiębiorstwa w gospodarce rynkowej. Dotyczy to w równej mierze krótkiego, jak i długiego okresu. Właściciele przedsiębiorstwa oczekują wynagrodzenia za kapitał wniesiony do firmy adekwatnie do ponoszonego ryzyka. Jest to szczególnie ważne w przypadku małych i średnich przedsiębiorstw, gdyż zwykle stanowi jedyne źródło utrzymania właściciela. Nie każdy więc poziom zysku księgowego spełnia te oczekiwania.

Tym samym mimo że przedsiębiorstwo wykazywać będzie zysk księgowy, faktycznie może ponosić niedobór ekonomiczny. Ta sytuacja ma miejsce, gdy wypracowany zysk księgowy jest niższy niż oczekiwana stopa zwrotu. Zatem jeśli wypracowany zysk księgowy jest wyższy od poziomu oczekiwanego, wówczas powstaje nadwyżka ekonomiczna (zysk ekonomiczny). Zysk operacyjny netto sta-

nowić może podstawową kategorię zarządzania wartością firmy bądź też może być podstawą do ustalenia nadwyżki ekonomicznej (zysku ekonomicznego) i zarządzania wartością tego zysku. W przypadku małych i średnich podmiotów, ze względu na kryterium własności przedsiębiorstwa, do zarządzania wartością firmy wystarczający będzie zysk operacyjny po opodatkowaniu. Jeśli właściciel oczekuje konkretnej stopy zwrotu z własnej firmy, celowe będzie zastosowanie zysku ekonomicznego. Przy czym ta decyzja uzależniona jest tylko i wyłącznie od preferencji właściciela.

Trzeci filar zarządzania wartością przedsiębiorstwa stanowią wolne przepływy pieniężne. Są one na tyle istotne, że ich specyfika, monitorowanie, raportowanie oraz analiza i przewidywanie stanowią przedmiot wielu opracowań naukowych, badań praktycznych oraz regulacji prawnych i środowiskowych, zarówno w Polsce, jak i na całym świecie (Śniezek 2008, s. 93).

Niektórzy praktycy są przekonani, że najlepsze informacje do podejmowania decyzji w firmie to te, które opierają się na pomiarach przepływów pieniężnych. M. Glautier uzasadnia to, podając następujące argumenty (Glautier 1999, s. 26):

- Informacje o przepływach pieniężnych nie są skażone oceną księgową; często (choć nie zawsze) w praktyce lepiej polegać na informacji o bieżących przepływach pieniężnych (szczególnie netto) niż na kwocie zysku księgowego.
- Bieżące przepływy pieniężne netto dają lepszy wgląd i szerszy obraz wpływów i wydatków z różnych rodzajów działalności (zestawionych niejednokrotnie inaczej niż w innych sprawozdaniach) niż zyski księgowe, które są ograniczone do wyników z operacji (nie odzwierciedlają skutków zdarzeń pieniężnych nieuwjętych w rachunku zysków i strat, a w istotny sposób wpływających na grupy pozycji w bilansie).
- Uważa się, że dla inwestorów podejmujących decyzje związane z przewidywanymi wypłatami dywidend większe znaczenie mają przepływy pieniężne, nawet te w ujęciu ex post.

Odnosząc problem uproszczeń przez pryzmat zarządzania wartością przedsiębiorstwa w zakresie sprawozdawczości finansowej mikro, małych i średnich podmiotów, należy zwrócić uwagę na wady tych rozwiązań.

Uproszczenia w zakresie bilansu a system zarządzania wartością firmy

Bilans stanowi zestawienie finansowe sporządzone na konkretny dzień bilansowy. Jest to obraz sytuacji finansowej na dany dzień obrazujący z jednej strony majątek, z drugiej strony stan kapitałów (Lipiński 1919, s. 8). To usystematyzowane dwustronne zestawienie majątku i źródeł finansowania, wyrażone w mierniku pieniężnym (Gabrusewicz, Kołaczyk 2005, s. 25). Bilans można zdefiniować również jako uporządkowane, wartościowe zestawienie posiadanych przez jednostkę składników majątku oraz źródeł ich pochodzenia sporządzonych na określony dzień, tzn. moment bilansowy, w ściśle określonej formie. Bilans przedstawia informacje o zasobach zarządzanych przez właścicieli przedsiębiorstwa w formie odpowiedniej struktury majątkowej oraz o źródłach finansowania tego majątku w formie odpowiedniej struktury finansowej (Jarugowa, Walińska 1997, s. 13-14).

Mikrojednostki, zgodnie z zapisem ustawy o rachunkowości, mogą skorzystać ze stosowania uproszczonego sprawozdania finansowego. Jednak wdrażając system zarządzania wartością przedsiębiorstwa, zdaniem autorki, należy rozważyć, czy celowe jest sporządzanie uproszczonego sprawozdania finansowego.

Wykorzystując uproszczony bilans mikrojednostek, trzeba wprowadzić informacje dodatkowe. W przypadku aktywów dostępne informacje są wystarczające, natomiast w przypadku pasywów należy dokonać klasyfikacji rezerw i zobowiązań. Niezbędny jest podział zobowiązań i rezerw na długo- i krótkoterminowe.

Należy zwrócić uwagę na fakt, iż im więcej szczegółowych informacji znajdzie się w bilansie, tym łatwiejsze będzie zarządzanie wartością mikropodmiotu. Szczegółowe informacje pozwalają określić miejsca, które w negatywny sposób będą wpływać na poziom kapitału obrotowego i tym samym na poziom kapitału zaangażowanego.

Niestety uproszczony bilans mikrojednostki nie pozwala na przeprowadzenie analizy całkowitego finansowania. Stąd też pełne zarządzanie wartością MŚP wymaga kolejnych ujawnień. W zakresie zadłużenia netto długo- i średnioterminowego konieczne jest wykazanie długoterminowych aktywów finansowych, udzielonych pożyczek oraz innych długoterminowych aktywów finansowych. Należy również wyodrębnić długoterminowe kredyty i pożyczki, a także inne zobowiązania długoterminowe, takie jak: zobowiązania długoterminowe z tytułu emisji dłużnych papierów, inne zobowiązania finansowe. Z kolei zadłużenie krótkoterminowe wymaga ujawnień w zakresie krótkoterminowych kredytów i pożyczek oraz krótkoterminowych zobowiązań finansowych obejmujących zobowiązania z tytułu emisji dłużnych papierów wartościowych, innych zobowiązań finansowych krótkoterminowych, a także zobowiązań wekslowych.

Budując system zarządzania wartością dla małego podmiotu, nie ma potrzeby wprowadzania szerokiego wachlarza dodatkowych ujawnień. Uzupełnienie informacji zawartych w bilansie dotyczy jedynie wykazania długoterminowych należności finansowych, krótkoterminowych rezerw oraz środków pieniężnych i krótkoterminowych udzielonych pożyczek. W przypadku małego przedsiębiorstwa bilans jest wystarczającym źródłem dostarczającym informacji do budowy systemu zarządzania wartością firmy.

W przypadku firm zaliczanych do grupy małych przedsiębiorstw, notowanych na giełdzie papierów wartościowych, bilans zawiera wszystkie informacje niezbędne do budowy systemu zarządzania wartością.

Tabela 4. Kapitał zaangażowany w mikro, małym i średnim przedsiębiorstwie

Mikrofirma	Mała/średnia firma	Mała firma (notowana na giełdzie New Connect)
Aktywa bieżące	Całkowite aktywa bieżące	Całkowite aktywa bieżące
Należności krótkoterminowe	Należności handlowe	Należności handlowe
Zapasy	Pozostałe należności	Pozostałe należności
	Zapasy	Zapasy

RMK	Rozliczenie międzyokresowe kosztów krótkoterminowe	Rozliczenie międzyokresowe kosztów krótkoterminowe
Zobowiązania bieżące Zobowiązania krótkoterminowe RMK pasywa Rezerwy krótkoterminowe	Całkowite zobowiązania bieżące Zobowiązania handlowe Pozostałe zobowiązania krótkoterminowe Rozliczenie międzyokresowe kosztów (pasywa) Rezerwy krótkoterminowe	Całkowite zobowiązania bieżące Zobowiązania handlowe Pozostałe zobowiązania krótkoterminowe Rozliczenie międzyokresowe kosztów (pasywa) Rezerwy krótkoterminowe
$Ab - Zb = Ko$	$Ab - Zb = Ko$	$Ab - Zb = Ko$
Korekty Aktywa trwałe Zobowiązania długoterminowe Rezerwy długoterminowe Minus należności długoterminowe finansowe	Korekty Wartości niematerialne i prawne Rzeczowe aktywa trwałe Należności długoterminowe Inwestycje długoterminowe Długoterminowe rozliczenie międzyokresowe	Korekty Rzeczowe aktywa trwałe Wartości niematerialne i prawne Inwestycje Pozostałe aktywa Pozostałe zobowiązania Rezerwy
Kapitał zaangażowany	Kapitał zaangażowany	Kapitał zaangażowany

Źródło: Opracowanie własne

Pierwszy element systemu zarządzania wartością sprawnie dostarcza informacji pełnych, które w przypadku problemów z poziomem kapitału obrotowego czy też z całkowitym finansowaniem wskażą, w którym miejscu jest nieprawidłowość. Kapitał obrotowy i całkowite finansowanie, a właściwie ich poziom, mają ogromne znaczenie, przede wszystkim w przypadku firm prowadzących działalność z jednej strony podczas kryzysu gospodarczego, ale z drugiej strony informacje te są cenne przy tak zmiennym i nieprzewidywalnym rynku jak obecnie. W pewnym sensie można powiedzieć, że uzyskane informacje są informacjami „czystymi”, które wolne są od działań mających na celu poprawienie wyników finansowych przedsiębiorstwa. Najlepszym przykładem takich działań mających na celu poprawę obrazu firmy może być tworzenie lub rozwiązywanie nie do końca potrzebnych rezerw (Maćkowiak 2015, s. 59).

Uproszczenia w zakresie rachunku zysków i strat

Drugą składową systemu zarządzania wartością przedsiębiorstwa stanowi wypracowany wynik finansowy (zysk).

Podstawowym źródłem informacji, podobnie jak to było w przypadku kapitału zaangażowanego, będzie sprawozdanie finansowe. Jednak przedmiotem zainteresowania nie będzie wynik całościowy, lecz zysk operacyjny. Wykorzystanie zysku operacyjnego netto pozwala na wyłączenie wszystkich elementów pozostałej działalności. Zysk będzie więc ustalony na podstawie wyniku operacyjnego netto, gdyż w sposób najbardziej kompleksowy obrazuje on kreowanie wartości przedsiębiorstwa. Dokonując analizy różnych kategorii wyniku finansowego dostępnych w literaturze przedmiotu, zdaniem autorki, zysk EBITDA wydaje się być najwłaściwszą kategorią zysku. Podstawowym argumentem będzie tutaj fakt, iż wynik ten jest ustalony tylko i wyłącznie w obszarze podstawowej działalności operacyjnej. Jednocześnie kategoria ta wyłącza przychody i koszty o charakterze jednorazowym. Takich walorów nie posiada dostępny w rachunku zysków i strat wynik całościowy, który oprócz niesystematycznych, jednorazowych przychodów i kosztów zawiera wynik na działalności zaniechanej.

Rachunek zysków i strat, według ustawy o rachunkowości, może być ustalany dwoma metodami: kalkulacyjną i porównawczą. W przypadku zarządzania wartością MŚP nie ma znaczenia, którą metodę ustalania rachunku zysków i strat wybrała jednostka, ważne jest natomiast, że obliczając wynik finansowy na potrzeby zarządzania wartością przedsiębiorstwa niezbędne jest ujęcie kosztów w układzie rodzajowym. Należy również zwrócić uwagę na specyficzny rachunek zysków i strat dla mikropodmiotów, jaki proponuje ustawa o rachunkowości. Tutaj również wypada rozważyć zasadność jego wykorzystania.

Podobnie jak w rachunku zysków i strat, punktem wyjścia będą przychody ze sprzedaży produktów, towarów czy też materiałów. Przychody ze sprzedaży skorygowane muszą być o zmianę stanu produktów. Działanie to jest podyktowane uwzględnieniem wszystkich kosztów rodzajowych, które zostały poniesione w analizowanym okresie. W związku z tym, iż przedsiębiorstwo oprócz całej produkcji bieżącego okresu może sprzedawać również produkty, które wytworzone zostały w poprzednim okresie, lub też może sprzedawać tylko część wytworzonych produktów, to korekta taka, zdaniem autorki, jest niezbędna (Maćkowiak 2015, s. 56-57).

Korygując przychody ze sprzedaży zmianą stanu produktów, uzyskuje się „wartość bieżącą produktu”. Wartość produktu trzeba pomniejszyć o koszty rodzajowe. Jednak należy dokonać klasyfikacji kosztów na dwa zbiory. Do pierwszej grupy trzeba zaliczyć: zużycie materiałów, usługi obce, podatki i opłaty, pozostałe koszty rodzajowe. Zmniejszenie wartości bieżącej produktów o wymienione koszty oraz koszt wytworzenia produktów na własne potrzeby, wartość sprzedanych towarów i materiałów pozwala na ustalenie „wartości dodanej produktów”. Wyodrębnienie osobno, z kosztów rodzajowych, wynagrodzeń i ubezpieczeń (i zrównanych z nimi), pozwala na kontrolę kosztów własnych, osobowych. W tym miejscu w bardzo łatwy sposób ustalić można, jakie koszty pracy ponoszone są przez jednostkę.

Można także bezpośrednio określić, czy i jaki udział w wytworzeniu produktów ma koszt procesu, a jaki siła robocza.

A zatem korygując wartość dodaną o wynagrodzenia i ubezpieczenia, uzyskuje się EBITDA².

Korygując EBITDA o kolejny koszt rodzajowy, który nie został uwzględniony w drugim segmencie – amortyzacje oraz pozostałe przychody operacyjne i pozostałe koszty operacyjne – uzyskać można EBIT³. Jeśli dokonana zostanie dalsza korekta obliczanego zysku EBIT o koszty finansowe i przychody finansowe, uzyskać można zysk operacyjny przed opodatkowaniem.

W przypadku mikropodmiotów, podobnie jak przy ustalaniu kapitału zainwestowanego, pojawiają się problemy z uproszczeniami w zakresie sporządzania rachunku zysków i strat. Analizując poszczególne segmenty wyniku finansowego, należy zwrócić uwagę na następujące uproszczenia:

- W ramach podstawowej działalności operacyjnej jest wykazywana osobno pozycja „zmiana stanu produktów”. Stosując uproszczone sprawozdanie finansowe dla mikropodmiotów, w segmencie tym wykazuje się już skorygowane przychody podstawowej działalności operacyjnej.
- W kosztach podstawowej działalności operacyjnej wyróżnionych zostało siedem grup kosztów w układzie rodzajowym, jednak uproszczenie polega na wyodrębnieniu tylko czterech kategorii: zużycie materiałów i energii, pozostałe koszty, wynagrodzenia oraz amortyzacja.
- Brak wydzielenia ubezpieczeń i inne świadczenia nie pozwalają na rzetelne oszacowanie kosztów pracy.
- Niepełny podział w zakresie kosztów i przychodów na pozostałe koszty operacyjne, koszty finansowe czy też pozostałe przychody operacyjne, przychody finansowe ogranicza ustalenie EBIT, a tym samym uniemożliwia wyliczenie zysku operacyjnego przed opodatkowaniem.

Powyższe informacje wskazują, że posiłkując się rachunkiem zysków i strat dla mikroprzedsiębiorstw, można ustalić zysk jedynie do poziomu EBITDA.

Oznacza to, że rachunek zysków i strat z uproszczeniami dla mikropodmiotów jest niewystarczający do zarządzania wartością przedsiębiorstwa, z uwagi na fakt, iż informacje w nim zawarte są zbyt ogólne.

Zdaniem autorki firmy, które decydują się na wykorzystanie systemu zarządzania wartością przedsiębiorstwa, powinny zrezygnować z uproszczonego rachunku zysków i strat. Z technicznego punktu widzenia wydaje się, że właśnie sporządzenie uproszczonego rachunku zysków i strat wymaga większych nakładów pracy,

² EBITDA (ang. *earnings before interest, taxes, depreciation and amortization*) – zysk operacyjny przedsiębiorstwa przed potrąceniem odsetek od zaciągniętych zobowiązań oprocentowanych (kredytów, obligacji), podatków, amortyzacji wartości niematerialnych i prawnych (ang. *amortization*) oraz amortyzacji (deprecjacji) rzeczowych aktywów trwałych (ang. *depreciation*).

³ EBIT (ang. *earnings before deducting interest and taxes*) – zysk operacyjny, czyli zysk przed odliczeniem podatków i odsetek. Jego zastosowanie w analizie finansowej ułatwia porównywanie wyników działalności różnych przedsiębiorstw bez względu na stopień i koszt wykorzystania przez nie dźwigni finansowej, obciążenia podatkowe.

gdyż należy przygotować zestawienia zbiorcze w zakresie kosztów i przychodów czy też kosztów rodzajowych.

W przypadku małych przedsiębiorstw uproszczony rachunek zysków i strat dostarcza wystarczających informacji do zarządzania wartością przedsiębiorstwa.

Tabela 5. Zestawienie zysku operacyjnego ustalonego przez mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa

Mikroprzedsiębiorstwa	Małe/średnie przedsiębiorstwa	Małe przedsiębiorstwa notowane na giełdzie New Connect
Przychody podstawowej działalności operacyjnej i zrównane z nimi, w tym zmiana stanu produktów	Przychody ze sprzedaży i zrównane z nimi Przychody ze sprzedaży	Przychody ze sprzedaży produktów Przychody ze sprzedaży towarów i materiałów
	Zmiana stanu produktów	Zmiana stanu produktów
WARTOŚĆ BIEŻĄCA PRODUKTÓW	WARTOŚĆ BIEŻĄCA PRODUKTÓW	WARTOŚĆ BIEŻĄCA PRODUKTÓW
Koszty podstawowej działalności operacyjnej - Zużycie materiałów i energii - Amortyzacja - Wynagrodzenia - Pozostałe koszty	Koszty podstawowej działalności operacyjnej - Zużycie materiałów i energii - Usługi obce - Pozostałe koszty rodzajowe	Koszty podstawowej działalności operacyjnej: - Zużycie materiałów i energii, - Usługi obce, - Podatki i opłaty - Pozostałe koszty rodzajowe - Koszt wytworzenia sprzedanych produktów - Wartość sprzedanych towarów i materiałów
	WARTOŚĆ DODANA	WARTOŚĆ DODANA
	Wynagrodzenia Ubezpieczenia i inne świadczenia	Wynagrodzenia Ubezpieczenia i inne świadczenia
EBITDA	EBITDA	EBITDA
	Amortyzacja Pozostałe przychody operacyjne Pozostałe koszty operacyjne	Amortyzacja Pozostałe przychody operacyjne Pozostałe koszty operacyjne

	EBIT	EBIT
	Koszty finansowe Przychody finansowe	Koszty finansowe – odsetki Strata ze zbycia inwestycji Aktualizacja wartości inwestycji Przychody finansowe – odsetki Dywidendy i udziały w zyskach Zysk ze zbycia inwestycji Aktualizacja wartości inwestycji
	ZYSK OPERACYJNY PRZED OPODATKOWANIEM	ZYSK OPERACYJNY PRZED OPODATKOWANIEM

Źródło: Opracowanie własne

Ujawnienia w zakresie sprawozdania z przepływu środków pieniężnych

Trzeci element systemu zarządzania wartością MŚP opiera się, w dużej mierze, na kolejnym składniku sprawozdania finansowego – rachunku przepływów pieniężnych. Jest to najbardziej złożona część systemu zarządzania wartością.

Przepływy pieniężne stanowią integralny element współczesnego zarządzania jednostkami gospodarczymi. Są na tyle istotne, że ich specyfika, monitorowanie, raportowanie oraz analiza i przewidywanie stanowią przedmiot wielu opracowań naukowych, badań praktycznych oraz regulacji prawnych i środowiskowych, zarówno w Polsce, jak i na całym świecie (Śnieżek 2008, s. 93).

Z pozyskaniem danych w tym segmencie nie będą miały problemu małe przedsiębiorstwa notowane na giełdzie New Connect, które zobligowane są do sporządzania sprawozdania z przepływu środków pieniężnych. Pozostałe firmy, czyli mikro i małe podmioty powinny sporządzić ten element sprawozdania finansowego, gdyż będzie on ważnym źródłem informacji dopełniających system zarządzania wartością przedsiębiorstwa. Ze względu na fakt, iż ten element sprawozdania finansowego nie jest obligatoryjny, system pozwala na ocenę przepływów pieniężnych na podstawie informacji wprowadzonych do systemu, które stanowią podstawę dwóch pierwszych elementów. Tak więc nie sporządzając skomplikowanego sprawozdania z przepływu środków pieniężnych, system daje możliwość zarządzania wolnymi przepływami pieniężnymi.

Analizując zakres informacji wchodzących w skład całkowitych przepływów pieniężnych, wyodrębnić można dwie grupy. Pierwszą stanowić będą informacje zawarte bezpośrednio w bilansie, rachunku zysków i strat oraz ustalonych wcześniej kategoriach. Druga grupa wymaga dodatkowych ujawnień i polega na ustale-

niu zmiany stanu w kolejnych okresach sprawozdawczych. Tym samym dane dodatkowe, jakie muszą zostać uwzględnione przy ustalaniu wolnych przepływów pieniężnych, obejmują zestawienie zmian poszczególnych składników aktywów, pasywów, przychodów oraz kosztów.

Podsumowanie

Zarządzanie wartością przedsiębiorstwa realizowane jest przede wszystkim przez duże firmy, które mają wyspecjalizowane działy zajmujące się właśnie zarządzaniem tą wartością. Zaproponowany model zarządzania wartością dla mikro, małych i średnich podmiotów opiera się na trzech elementach: kapitale obrotowym, zysku operacyjnym po opodatkowaniu, wolnych przepływach pieniężnych. System opiera się przede wszystkim na informacjach zawartych w sprawozdaniu finansowym. Niestety nowelizacja ustawy o rachunkowości, poprzez wprowadzenie uproszczeń w zakresie ujawniania danych finansowych, w dużej mierze utrudniła wdrożenie systemu zarządzania wartością w mikro, małych i średnich podmiotach. Jednostki, które zdecydują się na zarządzanie wartością firmy, powinny zrezygnować z uproszczeń dotyczących sprawozdawczości finansowej.

Literatura

1. Atkinson J., Meager N. (1994), *Running to Stand Still: The Small Business in the Labour Market, Employment, The Small Firm and the Labour Market*, Routledge, London.
2. Biernat A. (2015), *Luka finansowa w sektorze mikro, małych i średnich przedsiębiorstw na przykładzie województwa świętokrzyskiego*, CeDeWu, Warszawa.
3. Bolton J.E. (1971), *Report of the Committee of Inquiry of Small Firms*, Cmnd 4811, HMSO, London.
4. Czaja-Cieszyńska H. (2012), *Dostosowanie sprawozdawczości finansowej w mikro i małych przedsiębiorstwach w Polsce do MSR*, CeDeWu, Warszawa.
5. Flanagan B. (2005), *Managing Working Capital*, „Business Credit”, September, Vol. 107, Issue 8.
6. Gabrusewicz W., Kołaczyk Z. (2005), *Bilans. Wartość poznawcza i analityczna*, Difin, Warszawa.
7. Glautier M. (1999), *Teoria rachunkowości w zmieniających się warunkach. Związek z realiami i przyciąganie mitów*, „Monitor Rachunkowości i Finansów”, nr 12.
8. Jarugowa A., Walińska E. (1997), *Roczne sprawozdanie finansowe – ujęcie księgowo i podatkowe*, ODDK, Gdańsk.
9. Kiziukiewicz T., Sawicki K. (2012), *Rachunkowość małych przedsiębiorstw*, PWE, Warszawa.
10. Kuzior A., Pfaff J., Poniatowska L., Rówińska M. (2014), *Kierunki transformacji sprawozdawczości małych i średnich przedsiębiorstw na tle regulacji międzynarodowych*, CeDeWu, Warszawa.
11. Lipiński S. (1919), *Buchalteria pojedyncza. Dla rzemieślników i drobnych kupców*, Wydawnictwo M. Arcta, Warszawa.
12. Maćkowiak E. (2015), *Model przekształconego sprawozdania finansowego jako narzędzie zarządzania wartością finansową w małych, średnich i dużych przedsiębiorstwach – głos w dyskusji*, [w:] Postęła M., Turyna J. (red.), *Finansowe uwarunkowania rozwoju organizacji gospodarczych*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa.

13. Maćkowiak E. (2017), *The Development of the SMEs Sector in Poland*, [w:] Jurcic A., Oreski D., Mikic M. (eds.), *Economic and Social Development. 21th International Conference on Economic and Social Development*, Belgrade.
14. Nowak E. (2015), *Sprawozdanie finansowe mikrojednostek w świetle regulacji rachunkowości* „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego”, nr 854.
15. Osikowicz M. (2015), *Rachunkowość jednostek mikro według ustawy o rachunkowości*, [w:] *Teoria rachunkowości, sprawozdawczość i analiza finansowa*, „Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu”, nr 388. DOI: 10.15611/pn.2015.388.16
16. Śnieżek E. (2008), *Sprawozdawczość przepływów pieniężnych, krytyczna ocena i propozycja modelu*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.
17. Tkocz-Wolny K. (2015), *Zakres sprawozdania finansowego małych i średnich przedsiębiorstw*, „Studia Ekonomiczne”, nr 252.
18. Zimon G. (2014), *Wpływ strategii zarządzania kapitałem obrotowym na wyniki finansowe przedsiębiorstw*, [w:] Lelusz H., Burchart R. (red.), *Współczesne problemy rachunkowości w teorii i praktyce*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, Olsztyn.

CHANGES IN THE PRESENTATION OF COSTS IN FINANCIAL STATEMENTS OF MICRO, SMALL AND MEDIUM ENTERPRISES VS. ENTERPRISE VALUE MANAGEMENT

Abstract: When introducing a company value management system in micro, small and medium enterprises, three pillars should be identified: working capital and total financing, operating profit after tax, and free cash flow. The primary source of information is the financial statement. Unfortunately, the amendment to the Accounting Act introducing simplifications for micro, small and medium-sized entities causes the data contained in financial statements to be insufficient.

The aim of the article is to present simplifications introduced to the Accounting Act with respect to small and medium-sized enterprises. Another purpose is to identify how to extend the information contained in the financial statements so that it can become the basis for a company value management system.

Keywords: working capital, free cash flow, financial statements, goodwill management, net operating profit after tax